

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті йдеться про значення змін до законодавства України як одного з факторів, що спричинили розвиток професійної туристичної освіти. Висвітлюється її значення змісту професійної туристичної освіти у підготовці фахівців туристичної галузі, подальшій розбудові туристичної сфери.

Ключові слова: професійна туристична освіта, зміст освіти, професійна підготовка, туризм.

Корчинская Н. Общие особенности содержания профессионально туристического образования в системе профессионально-технического образования Украины. В статье говорится о значении изменений в законодательстве Украины как одного из факторов, который вызвал развитие профессионального туристического образования. Освещается его значение содержания в подготовке специалистов туристической отрасли и дальнейшем развитии туристической сферы.

Ключевые слова: профессиональное туристическое образование, содержание образования, профессиональная подготовка, туризм.

Korchynska N. General features of the content of tourist vocational education in the VET system of Ukraine. The paper deals with the importance of changes in legislation Ukraine as one of the factors that led to the development of tourism vocational education. The value of tourism professional education content in training tourism industry specialists and further development of the tourism industry is clarified.

Key words: professional tourist education, content of education, training, tourism

Мета: здійснити спробу систематизувати погляди українських науковців на історію і зміст професійної туристичної освіти; провести теоретичний аналіз підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі.

Постановка проблеми в загальному вигляді. За останні двадцять років процеси в туристичній галузі економіки України значно поштовхнулись. І для того, щоб наша держава могла успішно вийти на світовий ринок із своїм продуктом, який був би конкурентоспроможним, необхідно вирішити питання підготовки кваліфікованих кадрів для цієї сфери.

Професійна туристична освіта є дещо новим напрямом професійної освіти, і через це потребує детального аналізу власне зміст теоретичної і практичної підготовки спеціалістів туристичної галузі, а також досвід організації підготовки фахівців із туризму в інших країнах, екстраполяції цього досвіду на українських теренах.

Аналіз досліджень і публікацій. Актуальність розвитку напряму професійної туристичної освіти підтверджує той факт, що вона поступово стає об'єктом фундаментальних педагогічних досліджень. Питаннями теорії і практики туристичної освіти займалися такі вчені, як Л. Кнодель, М. Скрипник, Г. Цехмістрова, В. Федорченко, І. Зязюн. Концепції професійної освіти і зміст навчання на різних ступенях досліджували І. Зорін, В. Кальней; професійно значущі якості фахівців галузі туризму – Г. Бабій та О. Гараніна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблеми підготовки майбутніх кваліфікованих робітничих кадрів у системі професійно-технічної освіти не можуть розглядатися поза конкретним соціально-економічним контекстом. Динамічні реформаційні процеси в суспільно-політичному й економічному житті викликають відповідні зміни і в управлінні

системою професійно-технічної освіти в Україні. Поява нових виробничих та інформаційних технологій, автоматизація виробництва, комп'ютеризація професійної діяльності зумовили зміну традиційних уявлень про професійну діяльність кваліфікованих робітничих кадрів та викликали потребу у зміні моделей їх підготовки.

З позиції управління та організаційних принципів професійно-технічна освіта поділяється на три підсистеми: професійна підготовка, підготовка на виробництві та навчання для ринку праці. Безпосередня професійна підготовка кваліфікованих робітничих кадрів передбачає навчання у професійно-технічних навчальних закладах різних типів і рівнів. Як визначено у Законі України "Про професійно-технічну освіту", такими типами ПТНЗ є: професійно-технічне училище відповідного профілю; професійне училище соціальної реабілітації; вище професійне училище; професійний ліцей; професійний ліцей відповідного профілю; професійно-художнє училище; художнє професійно-технічне училище; вище художнє професійно-технічне училище; училище-агрофірма; вище училище-агрофірма; училище-завод; центр професійно-технічної освіти; центр професійної освіти; навчально-виробничий центр; центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів; навчально-курсний комбінат; навчальний центр; інші типи навчальних закладів, що надають професійно-технічну освіту або здійснюють професійно-технічне навчання (Стаття 18) [3].

Фундаментальна туристична освіта, яку можна виокремити в системі професійно-технічної освіти України, прізвиюно молода на теренах незалежної України. Ще у 1991 році туристична галузь взагалі не визначалася як частина економіки країни, а вважалась прикладною. Фахівців туристичної сфери готували лише в чоти-

рьюх навчальних закладах: Київському і Сімферопольському університеті, Інституті туризму профспілок і технікумі готельного господарства в місті Києві. Усього в Україні на туристичних підприємствах (готелі, ресторани, пансіонати, транспорт, торгівля та ін.), урахуваючи різні галузі економіки, у туристичний сезон працювало майже два мільйони осіб. Тим не менш, до 2002 року офіційного вітчизняного класифікатора кадрів для туристичної галузі не існувало. Вони були розпорознені по інших спеціальностях: фізична культура, харчова промисловість, менеджмент тощо. Ситуація почала змінюватись на краще на початку двотисячних років. Уже 2002-го депутатами українського парламенту прийнято доповнення до Переліку напрямів і спеціальностей, уведено напрям підготовки 0504 "Туризм", до якого увійшли спеціальності "Туризм", "Організація обслуговування у готелях і туристичних комплексах", "Готельне господарство", а також внесено зміни до Державного класифікатора професій.

Наступним важливим кроком для розвитку українського туризму стало прийняття Верховною Радою 18 листопада 2003 року Закону України "Про внесення змін до закону України "про туризм", який мав сприяти забезпеченню туристичної діяльності кадрами, розвитку туристичного підприємництва та більш активним науковим дослідженням у галузі туризму.

Про професійну підготовку фахівців у Законі "Про туризм" ідеться: "Професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів у галузі туризму здійснюються державними, комунальними та приватними навчальними закладами в порядку, визначеному законодавством; підготовка окремих категорій фахівців туристичного супроводу (гідів-перекладачів, екскурсодів, спортивних інструкторів, провідників тощо), які не потребують здобуття громадянами професійно-технічної або вищої освіти із здобуттям кваліфікації за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем, може здійснюватися у встановленому порядку юридичними чи фізичними особами; центральний орган виконавчої влади в галузі туризму бере участь у підготовці навчальних планів і програм

навчання фахівців у галузі туризму, їх професійній підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації, затверджує перелік посад фахівців туристичного супроводу, кваліфікаційні вимоги до них та порядок видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу" [2].

Молодих фахівців для туристичної галузі і готельного господарства готують у 146 середніх і вищих навчальних закладах різних форм власності. До їх числа входять спеціалізовані профільні школи, ліцеї, гімназії, коледжі, інститути, університети, академії. Щоправда, лише шість із них (у Києві, Ялті, Донецьку, Львові і Івано-Франківську) мають повноцінні тренувальні бази для практики і належні матеріально-технічні умови. Щорічно навчальні заклади України випускають близько 6500 спеціалістів сфери туризму та готельного господарства. На готельне господарство припадає 40 відсотків спеціалістів.

Становленню й розвитку туристичного навчання в Україні сприяла Концепція кадрового забезпечення туристської галузі України, у якій було окреслено основні принципи підготовки спеціалістів: безперервність і ступеневість освіти, єдність теорії і практики, випереджальний характер навчання, формування загальнолюдських цінностей, міжнародна орієнтація програм професійної підготовки.

В. Герасименко виділяє три рівні в системі професійної підготовки фахівців сфери туризму в Україні: 1) вищий (інституційно-управлінський): передбачає підготовку менеджерів, які визначають напрями й завдання роботи, стратегію, тактику галузі окремого підприємства (турменеджер, менеджер готелю, менеджер маркетингової діяльності в туризмі та ін.). Підготовка персоналу цього рівня здійснюється у відповідних навчальних закладах (університетах, школах туризму, установах підвищення кваліфікації) за програмами "магістр" і "бакалавр"; 2) середній (управлінсько-технологічний): підготовка фахівців, які забезпечують технологічну послідовність обслуговування, погоджують взаємодію з іншими технологічними ланками (турагент, менеджер із резервування місць, метрдотель ресторану тощо). Спеціалістів цього рівня готують у вищих і се-

редніх спеціальних навчальних закладах, коледжах, ліцеях; 3) початковий (технологічно-виконавчий): тут готують персонал, який виконує конкретні завдання й забезпечує задоволення окремих потреб туриста або реалізацію окремого виду обслуговування. Спеціалістів цього рівня випускають навчальні заклади широкого профілю і спеціалізації (центри, школи, курси, училища), які готують працівників масових професій: офіціантів, кухарів, інструкторів і так далі [1, 14].

Освітньо-професійна програма підготовки, як складова державного галузевого стандарту визначає зміст професійної підготовки спеціалістів із сфери туризму. Як зазначає О. Самохвал "аналіз навчальних планів і державних стандартів підготовки фахівців для сфери туризму переконливо демонструє, що праця спеціаліста у сфері туризму виходить за межі суто менеджерських дисциплін, охоплює не лише організаційно-управлінські та економічні питання. Фахівець із туризму має володіти соціальними, гуманітарними, культурологічними, історичними, правовими, естетичними, рекреаційними, екологічними, економічними та іншими аспектами знань, двома-трьома іноземними мовами, сучасними комп'ютерними інформаційними технологіями" [6, 499]. Окрім професійних знань, фахівці туристичної індустрії повинні мати високі загальнолюдські якості, знатися на психології, мати широкий кругозір.

Важливими особливостями підготовки фахівців із будь-якої сфери туризму, згідно із Л. Сакун є наступні аспекти: фундаментальне навчання відповідно до навчального плану – знання; технічне навчання, завдяки якому відточуються вміння і навички, необхідні в роботі; особисті здібності, якими володіє фахівець [5].

Туристична професійна освіта має вирішити наступні завдання: 1) створити сприятливі можливості для розвитку й удосконалення процесу освіти та підготовки фахівців у сфері туризму; 2) забезпечити лідерство й ініціативу в питаннях освіти туризму; 3) розвивати необхідні стратегії в освітніх установах туристичного профілю з метою досягнення якості й ефективності освіти; 4) сприяти створенню туристичного продукту

високої якості із сучасними властивостями за допомогою конкурентоспроможних високорозвинених стратегій; 5) розробити стратегічні орієнтири модернізації вищої освіти для піднесення професійної освіти у сфері туризму на рівень вищих досягнень світової науки, техніки та передового досвіду; 6) розробити освітні й навчальні програми відповідно до потреб ринку праці; 7) удосконалити структуру ступеневої системи професійної освіти в туризмі; створити міжнародні стандарти туристичної освіти, номенклатури нових професій, програми нового покоління підручників і навчальних посібників; 8) розробити нормативно-правову базу для нових типів установ професійної туристської освіти [4].

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Напрацьована законодавча база, участь України в міжнародних туристичних організаціях стали передумовами розвитку сфери національного туризму відповідно до тенденцій глобального туристичного ринку.

Останні двадцять років Україна зробила значні кроки у сфері розвитку туристичної освіти та створила власну навчальну систему. Важливу роль у цьому відіграла напрацьова-

на законодавча база; участь України в міжнародних туристичних організаціях стала передумовою розвитку сфери національного туризму відповідно до тенденцій глобального туристичного ринку. Утім зазначимо, що система туристичної освіти знаходиться лише на початковій стадії свого розвитку й потребує подальшого вдосконалення, щоб готувати кадри високого рівня.

З метою подальшого становлення системи навчальних закладів для випуску кадрів сфери туризму необхідно виходити не лише із культурних, політичних і економічних особливостей України, але й дотримуватись загальних вимог – неперервності освіти, відповідності навчальних планів міжнародним стандартам, гармонійного поєднання практичного навчання з науково-теоретичним підґрунтям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасименко В. Г. Трансформація міжнародного туризму и ее отражение в процессе подготовки кадров / В. Г. Герасименко // Регион. сб. науч. трудов по экономике. – Донецк : Прометей, 1999. – Вып. 1. – С. 114–120.
2. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про туризм"

від 18.11.2003 № 1282-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1282-15/page>

3. Закон України "Про професійно-технічну освіту" // Законодавчі акти України з питань освіти. За станом на 1 квітня 2004 року : офіц. видання / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. – К., 2004. – С. 129–157.

4. Кнодель Л. В. Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в країнах-членах Всесвітньої туристської організації: автореф. дис. ...д-ра пед. наук: 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Л. В. Кнодель. – Тернопіль, 2007. – 40 с.

5. Сакун Л. В. Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в розвинутих країнах світу: монографія / Л. В. Сакун. – К. : МАУП, 2004.

6. Самохвал О. О. Теоретичні основи змісту професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі у ВНЗ України / О. Самохвал // Молодий вчений. – № 11 (38). – 2016.

Стаття надійшла 14.02.2017 р.